XL

DE VAANDRIG,

OF:

Vaderlandsliefde en Heldenmoed.

Een Oorspronkelijk Verhaal uit den

TACHTIGJARIGEN OORLOG,

VOOR DE

JEUGD.

MET PLATEN.

TE HAARLEM, BIJ
J. B. VAN LOGHEM, Jr.

C 41

OK9
Vaa

PRESENT-EXEMPLAAR VAN DEN UITGEVER.

[illegible]

DE VAANDRIG.

1/C 41

GEDRUKT BIJ J. D. VAN LOGHEM, JR.

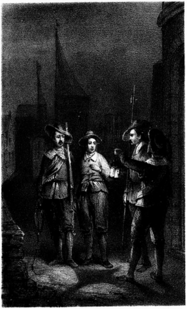

H. W. Pieneman v. d. Hull, del. — Oosterberg lith.

Waar van daan? vroeg een der Burgers hem met eene lantaarn in het aangezigt lichtende........

DE VAANDRIG

OF

Vaderlandsliefde en Heldenmoed.

Een oorspronkelijk Verhaal

uit den Tachtigjarigen Oorlog,

VOOR DE

JEUGD.

MET PLATEN.

Te HAARLEM, bij
J. M. van LOGHEM, Jr.

HAARLEM

Waar van daan? vroeg een der Burgers [illegible] eene lantaarn in het aangezigt [illegible]

DE VAANDRIG,

OF:

Vaderlandsliefde en Heldenmoed.

Een Oorspronkelijk Verhaal

uit den Tachtigjarigen Oorlog,

VOOR DE

J695

JEUGD.

MET PLATEN.

TE HAARLEM, BIJ
J. B. van LOGHEM, Jr.

BIBLIOTHEEK HAARLEM

Voorberigt.

Vaderlandsliefde en Heldenmoed, zijn deugden, welke ten allen tijde en bij alle volken der aarde, doorgaans op hoogen prijs werden geschat. Dit was reeds het geval bij de Grieken en Romeinen; doch van hoe vele wezenlijke heldendaden ook de oude geschiedenis melding maakt, weinige volken slechts, kunnen er roem op dragen, den Nederlanders, ofschoon uit hunnen aard rustig en vredesgezind, dan, wanneer zij in hunne heiligste regten werden aangerand, in moed, liefde tot het Vaderland, en standvastigheid onder den grootsten druk, overtroffen te hebben of zelfs op zijde te hebben kunnen streven. Reeds

de Batavieren en Kaninefaten, de oude bewoners van dit land, gaven hiervan, in hunnen oorlog, met het toen de wereld onder deszelfs scepter buigende Rome, *treffende bewijzen. Maar nog meer eer hebben velen van hen ingeoogst, in den zoo bangen als langdurigen worstelstrijd met het magtige* Spanje. *Zelfs jongelingen schaarden zich onder de rijen der dappere verdedigers, van het onder* ALVA'S *dwangjuk zwaar verdrukte Vaderland. En het is met één van deze jeugdige helden, die zich gedurende het beleg, van het door deszelfs dappere burgers zoo heldhaftig verdedigd* Haarlem, *roemvol heeft onderscheiden, het is met den Vaandrig* PIETER DIRKSZOON HASSELAAR, *dat wij u, mijne jonge vrienden, in dit boekje wenschen bekend te maken. Moge zijn heldenmoed, zijne vaderlandsliefde en edele broedermin, ook u, dan, wanneer gij daartoe ook eenmaal wordt opgeroepen, tot beoefening van gelijke deugden aansporen. Iets beters kunnen wij u niet toewenschen.*

DE SCHRIJVER.

I.

Het zwaard van Jonathan.

Het was in het jaar 1572. Reeds sedert eenige weken werd de stad *Haarlem* door Don FREDERIK van *Toledo*, de wreede zoon van eenen nog wreederen vader, de Hertog van *Alva*, belegerd gehouden. Om dien tijd lag op een rust- of veldbed in een der beneden vertrekken van een niet onaanzienlijk huis op de Groote Markt, een man in peinzende houding uitgestrekt. Zijn hoofd was ongedekt, en zijne zwarte haren hingen ordeloos over zijn bruin, door de zon verbrand gelaat. Diepe rimpels waren op zijn hoog en breed voorhoofd geploegd, doch zijne donker bruine ten hemel geslagen oogen, droegen eer het kenteeken van een zachtaardig gemoed, dan wel van moed en oorlogszuchtigheid. De stormhoed, die op eene naast zijne sponde staande stoel lag, en het breede, meer

dan vijf voet lange slagzwaard dat daarnevens stond, leverde echter het bewijs op, dat deze man wel degelijk tot de heldhaftige verdedigers der benaauwde vest behoorde, en zijn stand die eens krijgsmans was. Zijne forsche gestalte, en de zware blaauwe aderen en spieren, welke over zijnen half ontblooten en thans van het bed afhangenden arm liepen, getuigden dan ook dat het hem niet aan kracht ontbrak, om des gevorderd, dit reusachtig zwaard tot verderf des vijands te voeren. Deze persoon was de hopman CURET, een Franschman van geboorte; doch door de wreede dwingelandij der Spanjaarden ontstoken, had hij, tegen zijnen gemoedsaard aan, de krijgsstand omhelsd en zich bij den Prins *van Oranje* vervoegd, om voor de vrijheid der fel verdrukte Nederlanders te strijden. In den strijd was hij eenen getergden leeuw gelijk, en de schrik en geesel des vijands; doch van de door zijn vreeselijk zwaard aangerigte slagting wederkeerende, stortte hij tranen van weedom, wegens het door zijne hand vergoten bloed, en hield ziek en vol kommer dikwijls dagen achtereen zijn bed, dat slechts dienstpligt of een nieuw gevaar hem weder kon doen verlaten. Ook thans lag de edele held in eenen dergelijken toestand, krank naar de ziel, maar gezond van ligchaam op zijn rustbed neder-

»Wat o Heer!" riep hij, den met tranen gevulden blik ten hemel slaande, »wat is toch de mensch, dat hij, wreeder dan een verscheurend dier, hetwelk zijn eigen geslacht veelal ontziet en spaart, dus onzinnig tegen zijne natuurgenooten woedt en aangaat! Terwijl Gij ons in de liefde zijt voorgegaan, gevende Uw dierbaar leven tot verlossing van zondaren; terwijl Gij ons door voorbeeld en woord leert, onzen naasten lief te hebben als ons zelven, staan wij, in strijd met dit uw bevel, elkanderen met vuur en zwaard naar het leven, en hij die in den slag het grootste aantal zijner evenmenschen nedervelt en ombrengt, hem noemt men een held, en acht hem roem en eere waardig te zijn. En helaas! hoe velen vindt men niet, die het zich tot eene verdienste aanrekenen, zoo en zoo vele hunner natuurgenooten op het slagveld gekwetst, verminkt of gedood te hebben. Huiveringwekkend denkbeeld!" vervolgde hij, op het nevens zijne sponde staande zwaard blikkende. »Ook dit slagzwaard, door mijnen arm bestuurd, heeft dikwijls vreeselijk jegens mijne naasten gewoed en is met hun bloed besmet geworden. Maar vergeef mij dit Heere! want gij doorziet mijn hart en weet, dat geen dorst naar bloed, geene valsche eerzucht, mij het krijgsmanszwaard heeft doen aangorden. Neen,

niet uit onedele inzigten, slechts met het doel, om dit onschuldig en zwaar verdrukt volk, tegen de ondragelijke tirannij van *Spanje* te helpen beschermen, heb ik mijn vaderland verlaten en de pen met het zwaard verwisseld. En toch, verwijtend treden de schimmen der verslagenen voor mijne oogen, alsof zij mij toeriepen, wie heeft u tot onzen scherpregter aangesteld?"

Dusverre was de hopman in zijne gemoedelijke alleenspraak gevorderd, toen de deur geopend werd en een schoon, welgemaakt, forsch gespierd jongeling in burger krijgsmansdos binnen trad. Zijne blonde lokken en licht blaauwe, doch thans door eenen levendigen gloed bezielde, oogen, getuigden evenzeer voor zijne echt *Celtische* afkomst als dat de onbezweken moed en het heldenvuur der oude *Bataven* in zijne jeugdige borst geenszins verzwakt of uitgebluscht waren. Ofschoon naauwelijks achttien jaren oud, had hij niet dat zwakkelijk en ziekelijk aanzien onzer hedendaagsche steedsche jongelingschap, de blos eener vaste gezondheid lag op zijn vol en eenigzins bruinachtig gelaat, en ware hij bij eene lengte van zesdehalf voet en zijne breede schouders, naar evenredigheid gezet geweest, zoo zou men geoordeeld hebben eenen volwassen man in den besten kracht des levens voor zich te zien. Die ranke, doch krachtvolle jongeling was PIETER

DIRKSZOON HASSELAAR, de zoon eens broeders van de beroemde heldin KENAU SIMONS HASSELAAR, toenmaals weduwe, en zich ter verdediging der veege vest aan het hoofd eener dappere vrouwenschaar gesteld hebbende, welke niet schroomde in vrouwengewaad, den vijand met spies, bus en rapier te keer te gaan.

»Op, op CUREI!" sprak de jongeling tot den hopman, die dikwijls ten zijnen huize te gast was genoodigd, en met wien hij uit dien hoofde zeer wel bevriend was. »Uwe Walen staan reeds onder de wapenen en roepen om hunnen aanvoerder, zonder wien zij weigeren aan den voorgenomen grooten aanslag tegen het kamp der Duitschers in den Hout, deel te nemen. Op dan, en laat uw zwaard heden waden in het bloed van deze huurlingen des Spaanschen dwingelands, gelijk gij voor weinige dagen, bij den storm der Spanjaarden, aan de kruispoort, hen uwen arm hebt doen gevoelen. Waar zelfs vrouwen ten strijde trekken, zal daar een man, een krijgsheld achterlijk blijven? Mijne moei met hare moedige vrouwenschaar, gereed om mede uit te trekken, laat u groeten; dat, zeide zij, het zwaard van CUREI heden als dat eens tweeden JONATHAN'S, onder onze vijanden woede, dit wenscht hem KENAU toe."

Als door een' electrieken schok getroffen,

sprong thans de hopman van zijn rustbed op, gespte zijn rapier aan, dekte zijn hoofd met den stormhoed, en plotseling scheen hij nu een geheel ander man geworden. Zijne oogen, voor weinige oogenblikken zacht en does, schenen thans vuurstralen uit te schieten. »Gaan wij," sprak hij met stentorstem, »ik ben gereed."

»Maar uw kuras en schild?"

»Hebt gij mij nooit zien dragen."

»Heden echter, uw leven is mij en alle Haarlemmers dierbaar, en...."

»Heden noch immer, de Heere is mijn kuras en rondas, Zijn wil geschiede!" zeide CUREI op eenen toon die geen wederspraak duldde.

Beiden gingen; met gejuich werd CUREI door zijne Walen ontvangen; gelijk hij op den Heere, zoo vertrouwden deze lieden op hunnen hopman, wiens leeuwenmoed zij kenden en velen voor schotvrij hielden, want ofschoon hij zich te midden der digtste vijandelijke drommen wierp, en door kuras noch schild gedekt was, nog nimmer had hij eene kwetsuur ontvangen. HASSELAAR met een vogelroer en zwaard gewapend, voegde zich bij de burgers; en ten getale van omstreeks duizend, zoo soldaten als Haarlemmers, vielen zij naar den kant van den Hout, welke echter grootendeels omgekapt en door den vijand voor stormpalen aan de verschansingen gebruikt,

of wegens de felle koude tot brandhout was gebezigd, op de voorste met geschut wel beplantte schans aan.

De Duitschers, welke aan dezen kant hunne legerplaats hadden, door dit stout bestaan en den woedenden aanval der belegerden verrast; boden slechts eenen zwakken tegenstand. De eene schans na den anderen en eindelijk ook de legerplaats werd door onze dapperen veroverd. De schansen werden geslecht; het geschut en negen standaards aan den vijand ontnomen, werd in zegepraal stadwaarts gesleept. Eene rijke buit, zoo aan amunitie, als goud, zilver en eetwaren, viel de overwinnaars ten deel. Slechts vier man der hunnen hadden zij verloren, terwijl meer dan acht honderd der belegeraars gesneuveld waren. Terwijl nu een elk zich beijverde, geen' vijand meer te bevechten vindende, de veroverde buit, voor het aanrukken van het, op geruimen afstand van daar gelegerde Spaansche heir, binnen de stad en n veiligheid te brengen, stond te midden van een hoop vreeselijk verminkte lijken, een krijgsman leunende op het gevest van zijn rapier, en staarde met eenen meewarigen blik op de overblijfselen dier verslagenen. Die man was de hopman CUREI.

II.

Stoutmoedig ontwerp van
Pieter Dirkszoon Hasselaar.

In voorspoed hoogmoedig te zijn, is, hoe verkeerd ook, een bijna algemeen menschelijk zwak, waarboven onze Haarlemmers, zich zoo min als vele anderen voor en na hen, wisten te verheffen. Fier op de inderdaad in hunnen toestand bijna ongehoorde overwinning op een veel magtiger vijand behaald, schepten zij op den wal een hoop aarde bijeen en plantten aldaar de veroverde vaandels in het gezigt des vijands neder. »*Haarlem!*" riepen zij hen in overmoed juichende toe, »is het kerkhof der Spanjaarden!" — Zij bedachten niet, dat een goed begin, noch geen zeker teeken van een goed einde is, en slechts God alleen, bij hunnen

moed, hen ook voor het vervolg van dien zegen verzekeren kon. Kortstondig was dan ook de uitbundige vreugde dezer dappere, maar op het behaalde voordeel, al te stoute lieden.

»Weet gij het reeds," sprak op zekeren avond NIKOLAAS HASSELAAR, zijnen broeder, die toen bij eene der poorten de wacht had, komende opzoeken, »de Graaf VAN BOSSU, heeft bij het huis *ter Hart* den dijk laten doorsteken, en reeds bevindt hij zich met een gedeelte zijner vloot op de Meer!"

»Neen, kwader nieuws kondet gij wel niet brengen, want indien zulks waarheid is, mogen wij vreezen, dat ons ook van de waterzijde, de gelegenheid tot toevoer van krijgsvolk en levensbehoeften, weldra zal worden afgesneden. Maar van wien hebt gij dit noodlottig, doch bijna ongeloofelijk berigt?"

»Ik heb zulks uit den mond van eenen vrijbuiter, door 'T HOEN, aan den burgemeester KIES afgezonden, ten wiens huize ik mij bevond, toen de bode van dien held aldaar dit jobsberigt bragt."

»Ha! dan voorzeker kunnen wij aan de echtheid van die treurige tijding niet twijfelen;" hernam PIETER HASSELAAR, »ofschoon van afkomst slechts een eenvoudig huisman, overtreft deze vrijbuiter in onverschrokken moed en krijgsbeleid, menigeen van 's prinsen bekwaamste

krijgsoversten. Welk eene meer dan Romeinsche daad, om met een hand vol volks, niet meer dan achttien zijner dapperen, een gansch kornet speerruiters, van honderd vijftig koppen sterk, te durven aantasten en tot den laatsten man toe te verdelgen. Het is waar, de zware regens, welke de korst van den dijk van hier op *Amsterdam*, zoo zeer doorweekt hadden, dat de paarden der ruiters bij de minste sterke beweging, tot aan den buik in het moer wegzakten en steken bleven, begunstigden op die enge plaats aan beide zijden door het water van het IJ en de Meer omgeven, bovenmate zijne koene onderneming, welke onder andere omstandigheden slechts eene roekelooze vermetelheid zou zijn te noemen geweest. Doch hoe juist wist hij die, voor eenen aanval op zulk eenen overmagtigen vijand, gunstige plaats te kiezen, en hoe oordeelkundig ging hij te werk, door zijn volk zoodanig te verdeelen, dat aan de speerruiters, tusschen twee vuren geplaatst, zoo wel den voortgang als de terugtred werd afgesneden. Waarlijk NIKOLAAS, indien wij over een vijftigtal helden, dezen vrijbuiter gelijk; te beschikken hadden, weldra zou de Spaansche Admiraal er berouw van hebben, zich met zijne vloot op de Meer te bevinden. Maar," vervolgde hij met vuur, »bevindt die heldenmoedige

vrijbuiter zich met zijn vaartuig voor deze stad?"

»Neen, zoo als de bode afgaf, die al zwemmende en niet zonder groot levensgevaar, hier heeft weten binnen te komen, zoo is 'T HOEN naar *Enkhuizen* gestevend, om ons van daar, gelijk hij reeds meermalen heeft gedaan, krijgsbehoeften en levensmiddelen aan te voeren."

»De diensten, welke deze vrijbuiter aan onze stad bewezen heeft, zijn inderdaad onbetaalbaar, maar echter zoude ik om de helft van mijn aandeel in ons vaderlijk vermogen, wel gewenscht hebben, dat hij zich op dezen oogenblik alhier of in de nabijheid bevondt."

»Ook elders zal hij ons van even goede, ja welligt van nog beter dienst zijn, broeder! Immers gebrek aan levensbehoeften is het eerste dat ons te duchten staat?"

»Dit ontken ik niet," hernam PIETER HASSELAAR, »maar juist dit gevreesd gebrek zal ons spoedig treffen, indien de Graaf VAN BOSSU op het denkbeeld komt ter plaatse der doorgraving eene schans op te werpen, waardoor zijne vloot de vrije vaart op het IJ en de Meer hebben zou. En daarom ben ik bedacht, indien het de Heere wil, hem te voorkomen; een plan, tot welks uitvoering 'T HOEN met zijne vrijbuiters ons van uitnemende dienst had kunnen zijn. Evenwel

indien gij en eenigen onzer moedige vrienden lust hebben, iets grootsch tot welzijn der stad en burgerij te ondernemen, zoo laat ons eene galei bemannen, en beproeven of wij den vijand dit zijn voordeel niet kunnen afzien, door hem in de voorbaat te zijn."

»Wat mij betreft," zeide NIKOLAAS HASSELAAR, »uw plan komt mij voor als zeer doelmatig, en naauwelijks twijfel ik, of onderscheiden onzer jeugdige vrienden, zullen zich beijveren in eenen aanslag deel te nemen, welke indien zij wel uitvalt, den Graaf BOSSU met zijne vloot, als ware het in de magt van 's Prinsen schepen zal stellen."

»Daarom laat ons spoed maken," hernam PIETER. »Want BOSSU, de eer gevende die hem toekomt, moet men zijne uitstekende bekwaamheid als vlootvoogd erkennen, en alzoo zal hij ook gewis niet lang zuimen, de vaart op *Amsterdam* over het IJ, door de versterking van een zoo belangrijk punt, aan zijne vloot te verzekeren. Roep dus onze vrienden bijeen en maak hen met mijn voorstel bekend, zoodra ik van mijnen post ben afgelost, zal ik mij in uwen kring laten vinden en mijn plan nader ontwikkelen."

Dit goedgevonden zijnde, haastte NIKOLAAS zich, hunne vrienden te gaan opzoeken, met

dat gevolg, dat PIETER bij zijne te huiskomst hen reeds allen bijeen, en op hem wachtende vondt.

Gelijk doorgaans de stoutste plannen bij jonge lieden den meesten bijval verwerven, daar zij door jeugdig vuur gedreven, meestal meer op den, bij eenen gewenschten uitslag, te behalen roem, dan wel op het gevaar bij eene onverhoopte mislukking, acht geven en letten, zoo viel het ook aan HASSELAAR niet moeijelijk, hen in eene onderneming smaak te doen vinden, waarvan reeds allen zich in voorbaat de beste uitkomst beloofden, zoo voor het heil, der thans ook met eene belegering van de waterzijde bedreigde vest, als voor hun eigen roem.

Een iegelijk dezer jonge helden beijverde zich alzoo naar zijn best vermogen, om de uitvoering van PIETER HASSELAAR's stoutmoedig plan te bespoedigen, geene vermoeijenis noch geldelijke opoffering dacht hen daartoe te zwaar, en door hunne vereende en onvermoeide pogingen, slaagden zij er in, binnen de zes en dertig uren tijds, eene galei van zes riemen, met een vijftigtal kloeke manschappen, zoo lieden van wapenen als schansgravers, te bemannen, en van al het noodige tot hunne gewaagde onderneming te voorzien.

III.

De mislukte aanslag.

Het was nacht, de halfwassen maan, bij wijlen achter de, door eene stevige zuidwesten wind, voortgedreven wolken verscholen, verspreidde een slechts flaauw en schemerachtig licht over de vrij onstuimige Haarlemmermeer, toen eene galei van zes riemen, zoo digt molijk onder den wal heen houdende, de doorgraving bij het huis *ter Hart* naderde.

»Die reis zal vergeefs zijn hopman!" sprak een oude zeebonk die aan het roer stond, tot PIETER HASSELAAR, aan wien, als de eerste ontwerper van het plan, door zijne vrienden met algemeene goedstemming, het kommando was opgedragen. »Die oude zeerob NOSSU heeft

ons de loef afgewonnen, of ik wil mij drie malen laten kielhalen, onder het grootste oorlogschip door, dat ooit van de helling te water is gelaten. Zie slechts eens links van u," vervolgde hij, met de hand op de door hem bedoelde plaats wijzende, »dat vlammetje voorspelt niets goeds."

»Het zal het licht van een bij de doorgraving liggend wachtschip zijn," sprak HASSELAAR, »en wij zijn wel genoeg bemand, om daarmede eene kans te wagen, al was het ook een schip of eene galei van de grootste soort. Of zinkt u het hart reeds in de schoenen, oude?"

»Dat moest geen ander mij zeggen, dan die mij betaald heeft, om hier aan het roer te zitten," hernam de zeeman norsch, »doch het is thans de tijd niet om onderling te leggen harrewarren, de Spanjaarden zullen ons, indien gij nog honderd riemslagen verder voort laat gaan, meer te doen geven dan ons allen lief zal zijn. Of meent gij, dat mijne oude kijkers zoo slecht en verglaasd zijn, dat zij geene scheepslantaarn van een wachtvuur, en eene schans van een oorlogschip kunnen onderscheiden? Evenwel," vervolgde hij op bedaarder toon, »schepen liggen daar ginds ook onder den wal, en dit meer dan een, in zoo ver hebt gij dus niet geheel mis gezien."

»Ziet gij iets van dit alles, NIKOLAAS? Of gij vrienden?" sprak HASSELAAR, zich tot de omstanders aan stuurstoel wendende.

Het antwoord was ontkennend.

De stuurman bleef echter stijf en sterk beweren, dat hij zeer goed gezien had, en men daar weldra de ondervinding van zou hebben.

»Een echte zeebonk," vervolgde hij, wegens het ongeloof der overigen onvergenoegd met het hoofd schuddende, »die aan scheepsboord groot is gebragt en zijne opvoeding heeft genoten, moet bij nacht over het water even goed kunnen zien, als een kat in den donker, of hij deugt zoo veel niet, om voor prop in een kanon te worden gebruikt."

»Nu zie ik echter mede, op meer dan eene plaats iets glinsteren," zeide HASSELAAR, zonder dat hij veel naar het vertoog van den stuurman had geluisterd.

»Ja," sprak deze laatste, »de matrozen van BOSSU hebben ook goede kijkglazen in het hoofd; zij hebben ons reeds bespeurd, en die glinsterende vuurtjes, zijn de voorteekenen van de vriendschappelijke begroeting, welke men ons voorbereidt, zoodra wij gindschen uithoek zijn omgeroeid."

Op dezen oogenblik brak de maan door, en kon men van de galei duidelijk de met brandende

lonten, op de reeds zoo goed als voltooide schans, de bij de stukken staande kanonniers bespeuren, zoodat de gissing des stuurmans, tot niet geringe teleurstelling van HASSELAAR en zijne dappere medemakkers, thans bleek eene daadzaak te zijn. Daarbij lagen voor het fort drie of vier gewapende galeijen, welke thans de zwakte van hunnen vijand ontdekkende, zich in beweging stelden om uit te loopen.

Dat er in deze omstandigheid aan geene verovering van de schans te denken viel, laat zich gemakkelijk begrijpen; moed noch dapperheid waren tegen zulk eene groote overmagt bestand; een langer vertoef werd zelfs reeds hoogst gevaarlijk, daar de vijandelijke galeijen, met kracht van riemen kwamen opzetten. »Roer om!" riep thans HASSELAAR, bijna berstende van spijt.

De galei wendde, doch ter zelfder tijd brandde het kanon van de schans af, en snorden eenige kogels over de hoofden onzer Haarlemmers, zonder echter, daar het vaartuig zich digt onder den wal bevond, iets anders te weeg te brengen, dan dat de roeijers werden aangezet hunne inspanning te verdubbelen, ten einde buiten het bereik van het vijandelijk geschut te geraken.

»Laat die hommels maar gonzen, zij zullen

ons niet doodbijten!" sprak de stuurman, »doch die verwenschte galei, met den beschermheilige van *Amsterdam*, St. *Nicolaas*, op het voorsteven, zal het ons weldra warm genoeg maken, zij ligt zoo vlot te water, als eene drieplanks boeren melkschuit."

De oude zeerob had het wederom regt; naauwelijks een kwartier uurs later, was de vijandelijke galei hen reeds op eene halve kabellengte genaderd, zonder dat echter, gedurende deze wedvaart, van een van beide zijden, nog een schot was gelost geworden.

»Strijk de vlag en geef u over, gij geuzengespuis!" riep thans van de plegt, waarop hij stond, de vijandelijke kommandeur onzen Haarlemmers toe.

Een schot dat PIETER HASSELAAR, uit zijn doelroer, waarmede hij voortreffelijk wist om te gaan, loste, was het waardig en welverdiend antwoord.

»Dat was een koningsschot en is met geen goud te betalen, hopman!" juichte na eenige oogenblikken de stuurman, van vreugde in zijne grove handen wrijvende. »Ik wil er mijn grijs hoofd onder verwedden, dat gij dien schreeuwhans, de kommandeur der galei, daar eene pil in zijn' maag hebt gezonden, die hij zoo spoedig niet verduwen zal; indien hij al

ooit na dezen tijd, weer honger krijgt, of lust gevoelt op de geuzen te schimpen. — Nu maar helder doorgehaald, mannen!" vervolgde hij tot de roeijers, »thans staan daar ginds handen en armen stil, en wij moeten er ons voordeel mede doen om vooruit te komen; want als de schrik over is, zal de zucht om hunnen aanvoerder te wreeken, hun nieuwe kracht instorten."

Dit gevoelen van den stuurman werd echter niet in alle deelen bewaarheid, want na zoo met draaibussen als roers verscheidene schoten gelost te hebben, die nogtans meestal in het wilde gerigt waren en geene schade deden, bleef de vijandelijke galei op zijne riemen drijven, waarschijnlijk met het doel, de beide overigen, die nog meer dan eene kabellengte achterlijk waren, in te wachten.

Door dit oponthoud wonnen de onzen zoo veel vaarwater, dat zij weinig vrees meer behoefden te koesteren van achterhaald te worden; doch het Spaarne op een geweerschot genaderd zijnde, vonden zij den mond dier rivier, door eenige van BOSSU's schepen bezet, waarvan sommige dadelijk jagt op hen maakten.

Dus van twee zijden door den vijand vervolgd en de onmogelijkheid inziende, om naar *Haarlem* terug te keeren, ontzonk aan velen

der schepelingen de moed; alleen PIETER HASSELAAR en de oude stuurman, verloren hunne tegenwoordigheid van geest niet. »Naar den *Kaag*," riep de eerste.

»Dat denkbeeld geeft u de Hemel in," sprak de stuurman, te gelijker tijd, dat hij met eene krachtige hand het roer omwendde.

Een uur later bevonden zij zich te midden van 's Prinsen schepen, die aan den *Kaag*, gelijk zulks HASSELAAR bekend was, hunne verzamelplaats hadden. De aanslag was mislukt, maar de galei behouden en zij waren in veiligheid. Voorzeker reeds veel, na een zoo groot gevaar te hebben geloopen, om in de handen van eenen wreeden en bloeddorstigen vijand te vallen.

IV.

Het bezoek te Leyden.

Verscheidene dagen gingen voorbij, zonder dat zich de mogelijkheid opdeed, om met de galei, door den vijand heen, die zeer waakzaam was, naar *Haarlem* weder te keeren. Dit stil liggen en deze werkeloosheid, verdroot PIETER HASSELAAR ten laatste zoo zeer, dat hij, na van zijnen broeder en zijne Haarlemsche vrienden afscheid te hebben genomen, zich naar *Leijden* begaf. Zijn inzigt was, naauwkeurige berigten wegens het verwachte ontzet, dat door den Prins *van Oranje* werd voorbereid, in te winnen, en zich als vrijwilliger te scharen, onder de vaan der dapperen,

van wier moed, hij onder Godes zegen, de bevrijding van zijne vaderstad verwachtte.

Niet ruim van geld voorzien zijnde, nam hij zijnen intrek bij een' predikant, die aan zijne moeder, welke hem vroeger meermalen ten haren huize eene schuilplaats had verleend, de grootste verpligting schuldig was.

Nadat hij zich bekend had gemaakt, werd HASSELAAR door den leeraar en diens gezin gul genoeg ontvangen; doch aldaar eenige dagen vertoefd hebbende, bemerkte hij spoedig, aan het steeds koeler en somtijds norsch gedrag van zijnen gastheer, dat deze hem liever zou zien vertrekken, dan langer te huisvesten.

Gul en tevens hooghartig van inborst, begon alzoo aan onzen HASSELAAR, zijn verblijf te *Leyden* weldra te vervelen, te meer, daar hij een bijna onoverwinnelijk verlangen gevoelde, om weder te *Haarlem* en bij zijne betrekkingen te zijn. Zijn eenigst genoegen dat hij hier vond, was de warme en ongeveinsde vriendschap van den zoon des huizes, een jongeling van bijna zijne jaren, doch van een teeder gestel en gevoelvolle inborst. Deze vriendschap van den zoon, was echter niet in staat, hem met het zonderling en bij wijlen stootend gedrag van den vader, te verzoenen, weshalve hij zoo veel mogelijk diens gezelschap vermeed en

dikwijls uren achtereen op zijn afgelegen kamertje, in eene niet altoos aangename eenzaamheid doorbragt.

»Ik hoop niet dat gij ongesteld zijt PIETER," sprak zijn jonge vriend, eens dat hij hem in geenzins opgeruimde stemming en met het hoofd op de hand leunende in zijn vertrek vond zitten. »Wij hebben u heden reeds een half uur te vergeefs met het ontbijt gewacht; wat deert u toch?"

»Volstrekt niets; mijne gezondheid is zoo goed als ik die zou kunnen wenschen; maar..."

»Vader heeft u misschien gisteren avond, gelijk ik daarvan voor weinige dagen getuige was, wederom niet zeer vriendelijk toegesproken. O wist gij, hoe zeer mij zulks smart," vervolgde de goedhartige jongeling, terwijl tranen in zijne oogen stonden, »doch zoo is helaas zijn humeur; bij het minste dat hem aanleiding tot stoornis geeft, is mijn vader bijna jegens een ieder norsch en onvriendelijk. O, gij moet hem zulks vergeven!"

»Van harte gaarne zou ik zulks doen, mijn goede jongen!" zeide HASSELAAR, hem met levendige warmte de hand drukkende; »doch uw vader heeft mij volstrekt niets hinderlijks gezegd of in den weg gelegd, zoodat hij mijne vergiffenis geenszins behoeft. Maar al ware dit

anders," ging hij voort, eene onwillekeurige zucht lozende, »het is nu reeds verscheidene dagen, dat ik onder zijn dak gehuisvest ben en zijn brood heb gegeten, en alzoo zou ik geen regt hebben mij wegens zijn kwaad humeur te beklagen."

»En zoo kunt gij spreken! Moest niet den naam van HASSELAAR met onuitwischbare letters eener gloeijende dankbaarheid in ons aller harten staan ingedrukt? Of was het niet aan den moed en de Christelijke liefde uwer uitmuntende moeder, dat mijn vader, door den schout van *Haarlem* vervolgd en met gevangenis en dood bedreigd zijnde, zijne vrijheid en zijn leven heeft te danken gehad? Ja, heeft zij hem niet gedurende meer dan twee volle maanden geherbergd en verborgen gehouden, met groot gevaar voor haar zelve en voor haar gezin, indien hij in hare woning was ontdekt en gevonden geworden?"

»Hierin handelde mijne waarde moeder slechts naar Christenpligt, en zij heeft zich voorzeker gelukkig geacht, dat God haar de gunst beschoren had, om aan een bedienaar van Zijn Heilig Woord, eene schuilplaats te kunnen verleenen."

»Ach PIETER! hoeveel duurder is dan bij dit alles, niet de verpligting die op ons rust, om aan den waardigen zoon dier edele vrouw, de weldaden te erkennen, aan onzen vader zoo liefderijk bewezen, en...."

»Hoe! zoudt gij zulks beter hebben kunnen doen, mijn beste KAREL!" viel HASSELAAR snel in, dan door mij uwe vriendschap te schenken? Of ben ik uw waarde vriend niet meer!"

»God kent mijn hart, en Hij weet hoezeer ik uw vriend ben!" sprak de gevoelvolle jongeling, de hand op zijne borst liggende, »maar mijn vader...."

»Spreken wij over dat punt niet verder!" viel HASSELAAR andermaal in, »verhaal mij liever of er ook latere tijding uit *Haarlem* alhier is bekend geworden, want ik weet dat uw vader, gisteren, van zijnen ambtgenoot, de hofprediker van onzen Prins, een bezoek heeft gehad, zoodat hij bijzonder in de gelegenheid is geweest, deswegen iets meer te vernemen, dan publiek wordt gemaakt."

»Mijn vader is ten dien aanzien zelden zeer mededeelzaam," zeide KAREL, echter heb ik hem aan mijne moeder hooren verhalen, dat de Prins zeer in verlegenheid moet zijn, om een' bode te vinden, op wiens trouw en moed hij zich volkomen zou kunnen verlaten, ten einde een brief van het allerhoogste gewigt aan de belegerden over te brengen. Er zijn wel is

waar, nog eenige voedsterduiven aanwezig, waarvan men zich, gelijk u zal bekend zijn, gedurende deze belegering, in navolging van DECIUS BRUTUS, in het beleg van *Mutina*, reeds meermalen heeft bediend, om brieven binnen *Haarlem* te brengen, doch daar het mede reeds meer dan eenmaal plaats vond, dat eene dezer duiven, in het overvliegen, door de Spanjaarden werd geschoten, zoo heeft zulks *Oranje* schroomvallig gemaakt, zich in het tegenwoordige geval op zulk eenen vliegenden postbode te verlaten."

»Ha!" sprak HASSELAAR, terwijl zijn gelaat plotseling ophelderde, »zoo zal ik dan, toegevende aan den wensch mijns harten, om tot mijne betrekkingen binnen *Haarlem* terug te keeren, welligt tevens aan het vaderland, en in het bijzonder aan mijne geboortestad, eene dienst kunnen bewijzen."

»Neen, mijn vriend!" hernam KAREL, hem met warm gevoel bij de hand vattende, »aan een zoo groot, ja bijna zeker levensgevaar, zult of moogt gij u, al ware het slechts om onzer vriendschapswil, niet blootstellen. Daarenboven uwe moeder...."

»Is eene Nederlandsche vrouw!" hernam HASSELAAR, met eene in dit geval welligt te verschoonen fierheid, »zij heeft hare kinderen

lief, doch zij zou, indien het de nood vordert, zelve de eerste zijn hen aan te moedigen, om als mannen, ten dienste van het verdrukte vaderland, goed, bloed en leven op het spel te zetten."

»Ik weet, en het is hier algemeen bekend," zeide de zoon van den predikant, »dat *Haarlem* niet alleen op zijne helden, maar ook op eene schaar heldinnen roem mag dragen, waarvan uwe moei KENAU de aanvoerster is. Vriend en vijand spreken hier met verwondering van. Maar dat bij eene moeder, welke haar kroost bemint, de liefde tot het vaderland hooger kan staan, dan die, welke zij eenen braven en veelbelovenden zoon toedraagt, komt mij naauwelijks geloofwaardig voor!"

»En echter," sprak HASSELAAR, »levert ons de geschiedenis der Grieken en Romeinen, meer dan één voorbeeld op, dat moeders zich tot dezen stand van vaderlandsliefde en heldenmoed wisten te verheffen; waarom zou dan eene Nederlandsche vrouw, hieromtrent minder behoeven te zijn, dan deze heldinnen der oudheid!"

»Nu," zeide KAREL, die er zich niet langer wist door te redden, en echter zijnen vriend gaarne van eene onderneming wenschte te weêrhouden, welke hij zich voorstelde, met het

uiterste levensgevaar vergezeld te zijn. »Uwe moei moge zulk eene heldin zijn, ik wil haar dien roem niet ontstrijden; maar wat dwingt u, ongevergd en ongevraagd eenen last op u te nemen, om welken ten uitvoer te brengen, zelfs de koenste helden van 's Prinsen leger, schijnen terug te deinzen. Er bestaat onderscheid tusschen moed en roekeloosheid, en als zoodanig zouden velen, indien gij omkomt of in handen der Spanjaarden valt, waarschijnlijk uwe daad beschouwen."

»Dan zou hun oordeel niet regtvaardig zijn; want roekeloosheid is, als men zonder een bepaald doel, of eenig nut te kunnen stichten, het gevaar trotseert; doch hier zal ik, in mijne zending slagende, mijne belegerde stadgenooten, door hun een berigt over te brengen, waaraan de Prins eene zoo hooge waarde schijnt te hechten, voorzeker eene wezentlijke dienst bewijzen, en hiervan zou geen levensgevaar mij immer kunnen afschrikken, ofschoon ik geloof, dat gij u zulks, welligt uit vriendschap tot mij, met te zwarte kleuren voorstelt."

Wel verzuimde KAREL niet hier tegen op te komen, en aan zijnen vriend de gevaren, welke hij zou hebben door te staan, op het breedste uit te meten, doch HASSELAAR bezat een te vast karakter, om zich van een een-

maal genomen besluit, anders dan door overwegende redenen te laten afbrengen; hij bleef alzoo bij zijn voornemen en vertrok nog dien dag naar *Delft*, alwaar de Prins alstoen zijn verblijf hield.

V.

De Eed.

Zich onder zijnen naam en als burger van *Haarlem* aandienende, werd onze jonge held, zonder moeite bij den Prins toegelaten; maar niet zoo gereedelijk werd zijn ruiterlijk aanbod, om de zoo gevaarvolle, als voor het heil van den staat hoogstbelangrijke dienst van brievenbode op zich te nemen, door *Oranje* aangenomen. Voorzigtigheid was eene der hoofddeugden, waardoor WILLEM *de Zwijger* zich kenmerkte, en ofschoon de naam van HASSELAAR, bij hem boven alle verdenking van ontrouw of verraad was verheven, schroomde hij nogtans, in eene zaak van zoo groot aanbelang, zich op den moed en de standvastigheid van

eenen jongeling te verlaten. »Uw aanbod," sprak hij, na de zaak bij zich zelven eene korte wijl in overweging te hebben genomen, »doet uwen moed en uw hart eer aan, maar de gevaren waaraan gij u zoudt blootstellen, zijn van dien aard, dat zelfs in den strijd grijs geworden helden, daarvoor terug deinzen, als beducht zijnde, dat het hen in de ure van bezoeking en pijniging, welligt aan genoegzame zielskracht zou ontbreken, om ten einde toe standvastig te blijven. En gij, HASSELAAR, zijt nog een jongeling!"

»Ja, uwe Hoogheid, maar een jongeling, die niet schromen zal, des gevorderd, voor de goede zaak en het dierbaar vaderland, zijn leven op te offeren."

»Hierin willen wij u gelooven, ook een jeugdig gemoed kan zich boven de vrees des doods weten te verheffen; maar, valt gij in handen der Spanjaarden, zoo wacht u eene zwaardere beproeving dan den heldendood. Men zal, hiervan ben ik zeker, geene pijnigingen, noch folteringen onbeproefd laten, en u zal geene andere keus overblijven, dan het u toevertrouwde geheim te verraden, of onder de vreeselijkste martelingen, langzaam uw jeugdig leven te eindigen."

»Dat verhoede God genadiglijk Uwe Hoogheid,

dat Hij mij niet boven mijne krachten zal laten in beproeving komen; en het is, in vertrouwen op Zijne hulp, dat ik mij sterk maak de mij toe te vertrouwen brieven, veilig binnen *Haarlem* te brengen. Mogt het echter anders zijn, mogt ook mijne zending mislukken, zoo zal dit rapier, reeds meer dan eens met Spaansch bloed geverwd, thans dienstbaar zijn, om mij aan hun geweld en aan de pijnbank te onttrekken; en mijne laatste zucht, als dit staal mijn hart treft, zal nog eene overwinningskreet op onze wreede vijanden zijn en den naam der HASSELAARS tot eer verstrekken."

»En zijt gij bereid bij dien God, op wiens hulp gij u verlaat, te zweren, hetgene gij hier zegt, namelijk: eerder u zelven het leven te willen benemen, dan u over te geven in de handen van eenen vijand, die u geene andere keus zal laten, dan tusschen een uw vaderland verderfelijk verraad, en eenen langzamen pijnlijken dood?" vroeg *Oranje*, verwonderd in een nog zoo jeugdig mensch, zoo vele vastberadenheid en beslotenheid tot zelfopoffering, ten dienste van het vaderland aan te treffen.

»Daartoe ben ik bereid," hernam HASSELAAR zonder bedenken, »en God sterke mij, dat ik, des vereischt, dien eed getrouw moge

nakomen."

»Zoo zullen wij dan," sprak de Prins, »uw heldenmoedig aanbod in rijpe overweging nemen, en verwachten wij u, morgen om dezen tijd, in de raadzaal van ons hof. Intusschen raden wij u, ook uwerzijds de zaak nog eens in ernstige bedenking te houden, en wij laten u daaromtrent alsnog geheel en al vrij."

HASSELAAR bleef nogtans bij zijn eens genomen besluit, niet dat hij de hem door den Prins afgeschetste gevaren als te hoog opgevijzeld beschouwde, ook niet alsof het leven in zijn oog zoo weinige waarde had, dat hij het als eene geringe opoffering aanmerkte voor het vaderland te sterven, neen, liever wenschte hij voor het vaderland te blijven leven, maar zijn jeugdige moed, deed hem de bestaande gevaren, zoo niet ligt achten, althans als zeer overkomelijk beschouwen, zoodat hij, in vertrouwen op de beschermende hoede der Voorzienigheid, en steunende op zijne, reeds meermalen in de grootste gevaren aan den dag gelegde, tegenwoordigheid van geest, ook nu eene gegronde hoop meende te moeten koesteren zijne gevaarvolle zending, in spijt van eenen waakzamen vijand, gelukkig te zullen volbrengen. Zeldzaam toch beschouwt de hoopvolle jeugd eene zaak van hare ergste zijde,

hoe ware zulks dan van onzen jongen held te verwachten geweest!

Niet als iemand die zich aan eenen bijna zekeren dood gaat toewijden, maar met eenen, door de hoop op eene goede uitkomst, getemperden ernst op het open gelaat, verscheen alzoo HASSELAAR, op het hem bepaalde uur in de raadzaal.

Nogmaals werd hem hier, op last van den Prins het hooge belang, maar tevens het gevaarvolle van de hem op te dragen zending voorgehouden; en toen hij verklaarde bij zijn besluit te volharden, las men hem den eed voor, waarbij hij moest beloven, bij het nijpen des gevaars, de hem, in lood gekokerd toevertrouwde brieven, in het water te zullen werpen, en zich daarop met eigen hand den dood te zullen geven, ten einde alzoo gevrijwaard te worden, dat men hem door pijnigingen de ontdekking mogt afpersen, der plaats waar hij den koker had laten zinken.

Aller gelaat was thans op den jongeling gevestigd.

»Ik weet," zeide HASSELAAR, »dat, val ik in handen des vijands, eenen wreeden dood mijn zeker deel zal zijn, en daarom vertrouw ik, dat God het mij niet als zonde zal aanrekenen, indien deze hand, niet uit eene laffe vrees,

maar ten dienste van het vaderland, een leven afsnijd, dat anders aan den beul zal worden prijs gegeven. Wat is hieromtrent het gevoelen van u Edelachtbaren?"

»Dus hebben ook wij geoordeeld," sprak de voorzitter; »het is alleen tot nut van het algemeene best, dat wij eenen eed van u meenen te mogen afvergen, waarvan, indien gij denzelve gestand doet, de verantwoordelijkheid, niet op u, maar op ons zal nederkomen. Wij meenen echter, zulks in het belang van het vaderland, met een gerust geweten te kunnen, ja te moeten doen."

»Zoo zweer ik:" sprak HASSELAAR, zijne vingers opstekende; »God die mijnen eed hoort, verleene mij genadiglijk de kracht en de sterkte van geest, denzelve, op het oogenblik, als de nood zulks zal vereischen, als man van eer gestand te doen."

Eene diepe en eerbiedige stilte heerschte, terwijl de jonge held deze woorden met rustigen ernst uitsprak, in de raadzaal. Al de aanwezigen, de Prins niet uitgezonderd, waren diep ontroerd; het was een plegtig oogenblik.

VI.

De Brievenbode.

Bij St. Jago de Compostella!" riep een ruigbaardige Spanjaard, die op de uiterste voorpost aan de zuidzijde der stad *Haarlem*, op een smal dijkje de avondwacht had, zijnen makker toe, die slechts weinige passen van hem af was en op een sukkeldrafje heen en weder liep, om zijne natte en verkleumde voeten te verwarmen, »zaagt gij niet eene zwarte gedaante, zich in de rietkraag, daar bezijden u, bewegen."

»Ik heb zwart noch wit gezien." sprak de ander, nader komende, »alleen dit weet ik, dat het hier eene zeer geschikte plaats is om van koude en nattigheid de koorts te krijgen.

Neen, dan heilig mijn *Italie*, dáár zijn de nachten zoo schoon als de dagen, maar hier in dit kikvorschen land, ademt men eenen kouden en stinkenden moerasdamp in, die een mensch doet walgen en klappertanden."

»Zijt gij een krijgsman en klaagt over het luchtgestel," hernam de ander met eenen spotachtigen glimlach, »ik kan wel zien dat gij nog geen baard onder de kin en weinig ondervonden hebt. Phu! gij hadt er eens bij moeten zijn, toen onze groote Hertog, als een tweede HANNIBAL, met het leger over het Alpische gebergte trok; daarbij te vergelijken is het hier nog een *Elderado*, een Paradijs!"

»Nu, zulk een Paradijs," zeide de Italiaan, in zijne handen blazende, »gun ik mijnen ergsten vijand niet."

»En ik zeg," hernam de Spanjaard, »dit land is nog veel te schoon en te goed voor deszelfs bewoners, die er zoo goed tieren en zoo vet worden als de visschen in hunne stroomen en de eendvogels in hunne poelen en moerassen."

»Te beter voor ons, als zij maar niet zoo taai waren om zich te laten plukken. Het is immers om dol te worden, zelfs de vrouwen strijden hier voor have en goed, en steekt gij de hand slechts naar hunne beugeltasch uit, dan

tikken zij u op de knokkels, trots de beste krijgsman. Gelijk daar onze Duitschers van weten te spreken, toen zij van die Haarlemmer furie met hare gewapende vrouwenstoet, zoo geduchte klappen kregen, dat velen het weder opstaan daarbij, voor altoos vergeten hebben."

»Vrouwen zijn vrouwen en Duitschers zijn Duitschers," hernam de Spanjaard met nationalen trots, »zij waren aan elkanderen gewaagd. Maar hadden zij het Spaansche kwartier aangegrepen, al had ook het geheele garnizoen van *Haarlem* haar tot escorte gediend, zij zouden van eene slechte markt te huis zijn gekomen, dat beloof ik u, GIOMO!"

»Misschien en misschien niet, want zoo als ik uit den mond van een der Duitschers, die aan de slagting ontkomen is, heb gehoord, zoo moet die vrouwen aanvoerdster eene ware reusin zijn, naar zijne schatting wel acht voeten lang; en bij het zwaard dat zij voerde, moet volgens zijn zeggen, dat van Keizer KAREL, zaliger gedachtenis, nog klein en ligt zijn te noemen."

»Praatjes voor de vaak en goed om kinderen mede naar bed te jagen; de vrees zal de oogen van dien Duitschen held tot vergrootglazen hebben gemaakt. Maar hoort gij daar niets!"

»Neen!"

»Ik hoorde iemand niezen."

»Dan spookt het hier."

»Wat spoken, mijn gehoor is goed," hernam de Spanjaard, terwijl hij naar den waterkant liep en met zijne lans, hier en ginds in het riet sloeg en stak. »Mijne lans zit vast," riep hij een oogenblik later. »Hier GIOMO! help eens trekken, ik geloof dat het ijzer van mijn speer hem al door de ribben zit."

Alvorens echter de Italiaan, die zich niet eens scheen te haasten, hem te hulp kwam, lag de Spanjaard, voorover getrokken, reeds in het moeras te spartelen. Terzelfder stond sprong eene lange ranke gestalte uit den rietkraag te voorschijn en op den dijk, liep dien, den Italiaan op een paar passen voorbij, dwars over, en verdween een seconde later, aan de tegenovergestelde zijde onder het water, als ware het een eend geweest die onder dook, zoodat geen spoor van hem te zien was. Omstreeks vijftig passen verder, kwam hij weder boven, zwom naar een vooruitstekend stuk lands, kroop tegen den niet hoogen wal op, en liep nu, zoo haastig als zijne beenen hem dragen konden, dwars door het veld, op de vest van *Haarlem* aan. De stadsvest genaderd zijnde, ging hij nogmaals te water.

»Wie daar?" riep de schildwacht op het zuider bolwerk, bij de heerschende stilte des nachts, eene buitengewone beweging in het water hoorende. »Wie daar! vriend of vijand?"

»Vriend?" was het antwoord, dat in goed Hollandsch van onder af opkwam, »en een burger van *Haarlem*? Maar rept u wat, en steek mij eene ladder of werp mij een touw toe; want als men twee uren lang tot de schouders in een moeras heeft gestoken, en bijna zoo veel wegs gezwommen heeft als geloopen, dan snakt een mensch om de voeten op het drooge te zetten, als een visch naar het water."

Inmiddels waren nog een paar burgers komen toeschieten; men haalde een touw, liet hetzelve afzakken, en eene minuut later stond onze waterheld, druipende als een poedelhond, die gezwommen heeft, op de stads vest.

»Waar van daan?" vroeg een der burgers, hem met eene lantaarn in het aangezigt lichtende. »Maar ken ik u, of ken ik u niet?" vervolgde hij, van verbazing een tred terug doende; »is het PIETER DIRKSZOON HASSELAAR, die in deze grove boerenpij steekt?"

»Dat zoudt gij wel raden kunnen, WOUTER?" sprak de jongeling; »hoe vindt gij dat dit pakje mij staat, het is een geschenk van den Prins. En nu mannen, weest gegroet, morgen ziet gij mij weder in uw midden, thans moet ik naar onzen burgervader."

»Ga eerst naar uw huis en trek drooge kleêren aan, de nattigheid mogt aan uwe gezondheid schadelijk zijn!" sprak een oud moedertje, welke op het gerucht dat zij hoorde, was aan komen loopen."

»Dank voor uwe bezorgdheid goede oude!" zeide HASSELAAR, en spoedde zich, een langer oponthoud willende vermijden, zoo nat als hij was, van daar, en naar het huis van den burgemeester KIES.

Ofschoon het reeds kort bij middernacht was, werd hij echter, zijnen naam genoemd hebbende, terstond bij den burgemeester toegelaten.

»Eene brief van Zijne Hoogheid!" sprak HASSELAAR, terwijl hij zonder voorafspraak, hem den looden en welsluitenden koker, dien hij tot daartoe voor in zijne borst verborgen had, overreikte.

»Tijding van den Prins en goede tijding ook," zeide de burgemeester, nadat hij eene der brieven, welke persoonlijk aan hem was gerigt, geopend en gelezen had. »Maar zeg mij nu, zijt gij den brievenbode? trouwens uw gewaad zegt mij zulks genoeg. Verhaal mij dus in kort, hoe gij het hebt aangelegd, de waakzaamheid der Spanjaarden te verschal-

ken. Doch wacht, drink eerst een beker wijn!" vervolgde hij, eenen zilveren kroes volschenkende, welken hij HASSELAAR aanboodt. »Gij druipt van het water, of gij van *Leijden* af, de *Meer* waart overgezwommen!"

»Niet de *Meer*, maar menigen sloot en plas," hernam HASSELAAR, en gaf een kort verslag van zijne ontmoetingen, op zijnen voet en watertogt, waarvan echter, de ons reeds bekende, de voornaamste en meest gevaarlijke was.

»Nu nog een beker wijn!" hernam de burgemeester, na hem met aandacht te hebben aangehoord, »en dan naar uw huis en in het bed, om de opgedane koude uit te zweeten, vaandrig!"

»Vaandrig?" herhaalde HASSELAAR.

»Zoo als ik zeg, mijn brave!" sprak KIES, hem de hand drukkende. »Even zoo wel als gij deze brieven van den Prins hebt weten te bewaren, zult gij ook het stads vaandel met eere weten te verdedigen en te behouden; ik zou zulks aan geene betere en dapperder handen kunnen toevertrouwen."

»Maar mijne jeugd...."

»In moed zijt gij een man," viel de burgemeester in; »tot morgen Vaandrig! Voor het front van het bataillon onzer dappere burgers, hoop ik u morgen op het marktveld weder te zien."

HASSELAAR bedankte den burgemeester, voor de hooge eer die hij hem waardig keurde, en snelde naar zijne woning.

»Mijn zoon, gij terug en in dit gewaad!" vroeg zijne moeder, welke zijn stem hoorende, half gekleed in zijne armen snelde, »hoe vele gevaren hebt gij niet bezocht!"

»Thans zijn deze doorgestaan, moeder! en het loon daarvoor is groot en boven verdiensten."

»Het loon," riep NICOLAAS, die, reeds voor eenige dagen gelegenheid had gevonden binnen *Haarlem* terug te komen, en zijnen broeder kwam verwelkomen. »Waar van daan komt gij, en wat heugelijks is u wedervaren?"

»Van *Delft*," zeide HASSELAAR, en deelde aan zijne moeder en zijnen broeder een gedeelte zijner avonturen en het gebeurde bij den burgemeester mede.

»Gij Vaandrig!" riep de weduwe HASSELAAR, haren zoon, ware zulks mogelijk, met verdubbeld liefdevuur omhelzende. »O, leefde uw dappere vader nog, hij zou zich gelukkig rekenen, zulk een' koenen held, zijnen zoon te mogen noemen. En indien God wil, zult gij nog eenmaal de eer van het geslacht der HASSELAARS uitmaken."

»En hoe zou zulk eene moeder," zeide PIETER HASSELAAR met teederheid, terwijl hij de hand

zijns broeders drukte, »anders dan harer waardige zonen kunnen hebben."

»Ja, gij beiden zijt de eenigste vreugd mijns levens," hernam de weduwe, »en toch zou ik liever zien, dat gij, gelijk uwen vader, eenen eervollen dood vondt, strijdende voor het vaderland, dan dat de blaam van lafhartigheid immer u lieder naam zou aankleven."

Maar was de weduwe HASSELAAR, in het stuk van eer eene Spartaansche vrouw, zij was tevens eene teederhartige moeder, gelijk zulks bleek uit de ijverige bezorgdheid waarmede zij, nadat de eerste verrassing des wederziens voorbij was, bij haren zoon aandrong om zich van drooge kleederen te voorzien, en zich, na het gebruik van het beste dat zij hem bij de heerschende schraalte in levensmiddelen kon voorzetten, terstond naar bed te begeven; hoe gaarne zij anders ook, uit eene vergeeflijke nieuwsgierigheid, of liever, belangstelling in alles wat hem betrof, een omstandig berigt van zijn verblijf te *Leijden*, zijn bezoek bij den Prins, en zijne gevaarvolle togt bijna te midden door het Spaansche leger, zou hebben vernomen.

VII.

De stormhut in de lucht.

Hoogst belangrijk waren de tijdingen door HASSELAAR aangebragt, verschillende pogingen tot ontzet der veege vest, waren door *Oranje* voorgenomen. Dien ten gevolge vertoonde zich 's Prinsen schepen tegenover *Schalkwijk*, en de belegerden hiervan onderrigt, deden, meer dan acht honderd man sterk, een heftigen uitval, om den vijand in den rug aan te vallen en alzoo tusschen twee vuren te brengen. Doch reeds had de Spanjaard van uit het *Spaarne* tot in de *Fuik*, eene graft doen graven en vele schansen opgeworpen en sterk met volk bezet, zoodat deze aanslag daardoor werd verijdeld. Kort daarop werd door de vloot, boven *Heemstede*,

twee duizend man aan land gezet, doch ook deze poging, waarvan men in de stad te laat kennis kreeg, om dezelve door eenen tijdigen uitval te kunnen ondersteunen, liep op niets uit. Zoo veel voorspoed maakte den Spanjaard trotsch en verwaten. Wel wist de dappere hopman BALFOUR, die den volgenden nacht met een hoop volks, in stilte de stad uittoog, de schans bij *Rustenburg* veroverde en de bezetting over den kling joeg, dezen overmoed des vijands, die tot tweemalen te vergeefs poogde, de verloren schans te hernemen, eenigzins te beteugelen. Maar de vreugde, welke dit voordeel op den vijand behaald, binnen *Haarlem* voor een oogenblik verspreidde, werd weinige dagen daarna in rouw veranderd, door de ramp-volle tijding, dat 's Prinsen vloot, op de *Haarlemmermeer*, door den Graaf VAN BOSSU geslagen was geworden. Deze inderdaad belangrijke overwinning vervolgende, viel BOSSU te water en ROMERO te land de Haarlemmer schansen of buitenwerken aan. Vier derzelven werden onder den indruk der eerste schrik, door de bezettelingen verlaten, de vijfde sloeg drie stormen af, doch geraakte toen mede, ofschoon bij verdrag, in des vijands handen. Nu zou het de stad, van buitenwerken ontbloot, zelve gelden.

BOSSU liet zijne vloot, thans honderd zeilen sterk, in het gezigt van de vest het anker werpen, en het geluid van trompetten en trommels der zegepralende Spanjaarden, verkondigde den belegerden, de hoegrootheid der geledene verliezen.

Maar niet door trommels en trompetten en een onschadelijk krijgsvertoon, waren de dappere Haarlemmers te overwinnen; dit bleek den Spaanschen Admiraal zoo duidelijk, dat hij reeds den tweeden dag daaraan, wederom eene mijn deed springen, waardoor dertig der belegerden omkwamen; doch de bres was te eng, om eenen storm aan die zijde te durven wagen.

Intusschen had ook ROMERO aan de landzijde, een stuk geschut op een *Kat* doen aanbrengen, waarmede hij de belegerden veel afbreuk deed, en zulks bemerkende, deed hij daar nog een tweede stuk bij plaatsen.

Bij al dezen tegenspoed ontvingen de belegerden, uit *Dordt* en *Leijden*, twaalf ijzeren gotelingen en twee metalen stukken ten geschenke, welke door de burgers met gejuich naar de wallen werden gesleept, en waarvan het bestuur aan JAN CUNINGHAM, een Schot, en Luitenant VAN BALFOUR werd toevertrouwd.

De Schot een bekwaam kanonnier, kweet zich zoo wel, dat de affuiten waarop de stukken

lagen, weldra onbruikbaar werden en hij eindelijk de gansche kruin van de *Kat* afschoot.

»Wat mag dat voor een' nieuwen vond wezen," sprak HASSELAAR, die niettegenstaande zijnen rang van vaandrig, zich steeds met zijn doelroer gewapend, op de wallen bevondt, en reeds menige Spanjaard, die zich te veel bloot gaf, het licht had uitgeblazen, terwijl hij zich nevens den Schot plaatste en den blik gevestigd hield, op eene aan vier lange palen hangende driekanten kooi, voorzien van onderscheidene schietgaten. »Ik geloof dat zij ons uit die schotvrije machine, niet alleen bespionneren, maar tevens op een hagelbui van musket- en buskogels zullen onthalen."

»Dat zoudt gij wel raden kunnen, Vaandrig!" zeide de Schot. »Maar wat zoudt gij wel zeggen, indien ik die kooi, zoodra zij genoegzaam met Spaansche vogels bevolkt zal zijn, met juist zoo vele schoten, als zij aan kabels hangt, dat is vier, na omlaag doe buitelen?"

»Dan zou ik zeggen," hernam HASSELAAR, »dat gij nog beter met het kanon kunt omgaan, dan ik met mijn doelroer, ofschoon ik zonder grootspraak mag opgeven, mijnen man wel te kunnen treffen."

»Wij zullen, daar zulks toch steeds ten koste van den vijand moet uitvallen, beiden eens eene

proef van onze bekwaamheid geven, heden echter is de beurt aan mij."

»Goed," zeide de Vaandrig, glimlagchend, en beiden trokken het hoofd achter de verschansing, want reeds werd de kooi met musketiers bevolkt en vlogen hen de kogels om de ooren.

»Nu wordt het mijn tijd," sprak omtrent tien minuten later de Schot, terwijl hij zijn stuk rigtte, en zelf de lont in handen nam. »Daar gaat numero een!" — Het stuk brandde af en een der kabels door den kogel getroffen, knapte als glas af.

»Als ware het touw doorgesneden, netter kon het niet," zeide HASSELAAR.

»Dat is een minder dan ik verwacht had," zeide CUNINGHAM, na het afbranden van het derde stuk, want de vierde kabel, hetzij dat dezelve reeds door een der vorige kogels beschadigd, of niet sterk genoeg was eene zoo zware last te dragen, knapte mede af en de kooi stortte met hare vracht naar beneden, »maar dit is des te beter, want driemaal zegt men, is scheeps regt, zij hebben dus wat hun toekomt."

En inderdaad, zij hadden meer dan hun deel, want van de twintig musketiers die met de kooi ter nederstortten, was er niet een ongewond, en meer dan de helft dood of stervende.

»Dat schreeuwt om wraak!" riep JAN DE VARGAS,

eerste hopman van het regiment van Braccamonte, die het bevel in de loopgraaf had, zoo luide dat men het op den wal kon hooren.

»Wij zullen het hun wel betaald zetten," sprak BARTOLOMEO COMPOCASSI, die om zijn vernuft en handigheid in krijgsvonden, bij de Spanjaarden, zelfs bij TOLEDO, zeer gezien was, en ook de stormkooi had uitgevonden. Te gelijker tijd gaf hij last, een' zwaren dennenmast aan te voeren, met oogmerk, om de kooi, door middel van eene schroef in top te vijselen.

»Ziet gij die pluim!" zeide thans de Schot, HASSELAAR wijzende op DE VARGAS, die zich in zijne drift eenigzints bloot gaf, »nu is het uwe beurt."

De Vaandrig lag zijn doelroer in den vork, mikte, brandde los, en de pluim was verdwenen.

»Goed getroffen!" juichte de Schot; want de beweging, welke hij in de vijandelijke loopgraaf waarnam, overtuigde hem, dat niet slechts de pluim, maar de persoon door het schot moest geraakt zijn: JAN DE VARGAS was een lijk.

VIII.

Een Roomsch besluit en een droevig einde.

Ook de tweede stormhut, daarna opgerigt, werd door den Schot zoo wrak geschoten, dat eene windvlaag dezelve deed nederstorten. Hierdoor kregen de belegerden weder ruimte om zich in veiligheid op de wallen te vertoonen, en zoodra stak niet een Spanjaard het hoofd buiten de loopgraven, of hij werd, door de steeds op den loer liggende burgers of soldeniers, met een roer- of musketkogel begroet. Op deze wijze vonden velen der belegeraars, en onder hen verscheidene bevelhebbers van naam, hunnen dood, alsmede de reeds genoemde werk-

tuigkundige, BARTOLOMEO COMPOCASSI, die reeds den eerstkomenden dag, DE VARGAS in het graf volgde. Doch deze verliezen, konden Don FREDERIK DE TOLEDO, nu meester van de *Meer* zijnde, en dagelijks door versch volk versterkt wordende, niet beletten, de stad steeds naauwer in te sluiten, waardoor aldaar spoedig, eene nog geduchter plaag, dan het geweld eens overmagtigen vijands, eene nijpende hongersnood ontstond.

Zoo hoog klom de nood, dat men zich met schoenleder, koolstronken en het ruig van tusschen de steenen uitgepluist, zocht te voeden en velen in hunne huizen van den honger omkwamen.

In deze uiterste ellende, waarvan men den Prins kennis wist te geven, bleef ORANJE niet anders over, dan eene laatste poging tot ontzet der uitgehongerde stad te beproeven, en bekwamen de Haarlemmers, door een duivenbode het berigt, dat zij, na het doorstaan van zoo vele zwarigheden, nog slechts twee dagen geduld zouden nemen, daar hij besloten had het uiterste te zullen aanwenden, om met Gods hulp, het ontzet te weeg te brengen.

Een sein, door middel van vuren te geven, zou hun van het naderen van 's Prinsen troepen verwittigen, opdat zij deze onderneming, door

eenen algemeenen uitval, zouden kunnen begunstigen.

Die tijd naderde, de bezetting en de burgerij stond op de wallen en onder de wapenen, om op het verwachte sein uit te vallen. Plotseling, het was des morgens tusschen drie en vier ure, wordt hun het gezigt van buiten, door eene digte walm en rook benomen, veroorzaakt door eenen grooten hoop stroo en brandstoffen, door den vijand ontstoken. Ter zelfder tijd doet zich in het Spaansche leger een buitengewoon gerucht hooren.

»Ziedaar het Prinsen volk, dat den aanval doet," zeiden eenige jonge lieden, en onder dezen de Vaandrig, verhit op den strijd. Maar hunne woorden vonden bij de meer bezadigden en bij den grooten hoop geen ingang. »Neen," riep men den vijand van de wallen toe, »alzoo niet Spanjaarden, zult gij ons, met valschen schijn van strijd, in uwe lagen lokken!"

De nacht ging voorbij, de dag brak aan. Bleek als lijken zagen de dappere Haarlemmers, nog steeds op de wallen geschaard, elkanderen aan; want voor hunne oogen, in het gezigt der stad, op eene hoogte geplant, wapperden door Spaansche krijgslieden omgeven, dertien of veertien van 's Prinsen vaandels. Was zulks ook misschien eene nieuwe list van den vijand?

Die flaauwe hoop bezielt nog sommigen. Maar zie, daar nadert, door twee Spanjaards met slagen voortgedreven, een man de stads vest. De krijgslieden blijven op een roerschot afstands staan, maar de man komt nader, men haalt hem, door middel van een toegeworpen touw, de vest op.

Hemel! het is een Delftenaar, een der moedige vrijwilligers, die zich met honderde anderen uit *Gouda*, *Rotterdam*, *den Briel* en meerdere steden, bij 's Prinsen leger heeft gevoegd. De ongelukkige is beroofd van neus en ooren, welke de wreede Spanjaard, hem tot hoon en spot heeft afgesneden. Hij verhaalt, waarbij zijn eigen ramp in het oog der Haarlemmers slechts klein schijnt, de nederlaag door het ontzet onder den Baron van BATENBURG geleden.

Thans is hun de laatste hoop op ontzet benomen, slechts de moed der wanhoop blijft hen over, en doet den mannen het Romeinsch besluit vormen, zich door het leger des vijands eenen uittogt te verschaffen. Maar hier tegen verheft zich het klaaggeschrei van vrouwen en kinderen, welke men, in de verwachting, dat de Spanjaard, hoe wreed ook, deze weerloozen sparen zal, benevens de ouden in jaren en de kranken, wil achterlaten. »Wij hebben mede het onze tot verdediging van de vest bijgedragen," zeide

KENAU HASSELAAR, en deze heldin schreide niet, »laat ons ook thans in het gevaar en in de eer van zulk eene schoone daad deelen, maar geef ons niet prijs aan eenen snooden vijand, voor wien geen kunne of jaren veilig zijn."

»Ja, dat de vrouwen in ons midden optrekken," zeide de Vaandrig, terwijl hij den gespierden arm om den hals zijner moeder sloeg. »Mijne geboortestad kan ik verlaten, maar mijne moeder begeef ik niet, zoo lang nog één droppel bloeds in deze aderen stroomt."

»En zoo ook zal het zijn," sprak de burgemeester KIES, »van mijne getrouwe gade scheiden, en haar ten prooi des Spanjaards te laten, dat in eeuwigheid niet."

Anderen stemden hieromtrent met hem in, en het grootsch plan der moedige Haarlemmers, werd in zoo verre gewijzigd, dat men de grijsaards, de vrouwen en kinderen, in het midden der gewapende mannenschaar zoude medevoeren. De onderneming mogt hierdoor bemoeijelijkt worden, zij zou, slagende, daardoor des te grootscher zijn.

Met de voorbereiding tot dit heldenplan werd niet gedraald; men brak de bruggen af, die in de stad over het *Spaarne* lagen, en hakte de nog aanwezige schepen en schuiten in den grond, of bragt die naar de overzijde om den

vijand het vervolgen van dien kant te bemoeijelijken.

De stoutheid van dit plan, dat aan TOLEDO ter oore kwam, bragt hem tot nadenken, want hij wist, waartoe de moed der wanhoop, eene schaar van menschen, welke besloten heeft te sterven of te overwinnen, in staat kan stellen, en daar hem onbekend was, naar welke zijde men ter stad zou uittrekken en zijn volk ver uit elkanderen verspreid lag, zag hij de mogelijkheid van het welgelukken dezer Romeinsche daad, maar al te wel in. Daarenboven achtte hij de Haarlemmers in staat, om, werden zij terug geslagen, zich met hunne huizen en goederen aan de vlammen prijs te geven, en hem slechts lijken en een puinhoop over te laten. Om dit uiterste te verhoeden, deed hij op naam van den Graaf VAN EVERSTEIN, eenen brief in de stad bezorgen, luidende: »dat er alsnog vergiffenis te hopen was, indien men tot overgaaf wilde besluiten, en niemand gestraft zoude worden, dan die zulks naar hun eigen oordeel verdiend had."

Door dezen brief was het zaad van tweedragt gestrooid. De Duitschers weigerden reeds dadelijk mede uit te trekken; de Walen, die de beloften van den Spanjaard mistrouwden, poogden vereenigd met een deel burgers, de *Meer*

en 's Prinsen schepen te bereiken, doch keerden onverrigter zake terug. Geheel *Haarlem* was verdeeld, zoodat des nachts de posten op de wallen bijna verlaten bleven, en de vijand, had hij daarvan kennis gedragen, ligtelijk de stad had kunnen overrompelen.

Eindelijk behield de partij tot eene capitulatie gestemd, de bovenhand, en werd door eenige van de Magistraat, met TOLEDO wegens de overgave onderhandeld, waarvan het slot was, dat men de stad, op genade of ongenade moest overgeven; zóó echter, dat met goedvinden des veldheers, de plundering voor twee honderd veertig duizend gulden, door de burgers te betalen, honderd duizend binnen twaalf dagen, de rest binnen tweemaal zes weken, werd afgelost.

Het behoort niet tot ons verhaal, al de gruwelen te schetsen, door den Spaanschen veldheer en op last van ALVA gepleegd. Vijf beuls met hunne knechten, hadden de handen vol met de verwezenen te hangen en te onthoofden. Meer dan drie honderd ongelukkigen, werden ruggelings aan elkander gebonden, in den mond van de *Meer* verdronken. De burgemeesters, de voornaamste raadsleden, en alle hoplieden en vaandrigs der schutterij werden naar de gevangenis gesleept en velen van

hen ter dood gebragt. *Haarlem* zwom in bloed, en de weeklagten en tranen van weduwen en weezen, welke hunne echtgenooten en vaders naar het schavot hadden zien slepen, deden de lucht weergalmen. En zeer waren zij bedrogen, die op de toegezegde genade van TOLEDO, de wreede zoon van eenen nog wreederen vader, hunne hoop op lijfsbehoud gesteld, en daarom in hun dwaas vertrouwen, tot overgave der stad medegewerkt hadden, beter ware het hun geweest, bij hun eerst en zoo heldhaftig plan te volharden, en met het zwaard in de vuist zich eenen doortogt te banen, of als helden op het bed van eer te sneuvelen: nu sneefden zij door de hand des beuls!

IX.

De Vaandrig.

»HA!" sprak de Vaandrig, die met zijne moeder en zijnen broeder aan tafel zat, toen eene der dienstboden het noodlottig berigt bragt, hoe zij gezien had, dat de burgemeester KIES, tusschen Spaansche hellebaardiers, naar de gevangenis werd weggevoerd. »Zie daar reeds den aanvang van hetgeen ik heb voorspeld, toen er sprake kwam om de stad over te geven; bij den zoon van ALVA is geene genade, weldra zal het de beurt worden van allen, die zich bij de verdediging der vest onderscheiden hebben, of bij TOLEDO of de uitgewekenen, als Prinsgezind verdacht zijn! Gelijk in *Zutphen* en *Naarden*, zoo zal ook het bloed van *Haarlems* edelste burgers stroomen, is het

niet door het zwaard van den soldaat, dan zal het door de strop des beuls zijn!"

»Gij beöordeelt TOLEDO welligt te hard broeder," zeide NICOLAAS, »niet alle Spanjaards zijn gelijk ROMERO, snoode woordverbrekers, en de vroeger uitgeweken, en thans terug gekeerde burgemeester VAN DER MAATE, heeft immers plegtig verzekerd, dat de veldheer verbeden en zijne genade verworven was."

»Dat is waarheid," sprak de weduwe HASSELAAR, »op den oogenblik dat JULIAAN ROMERO, gevolgd door vele andere Spaansche bevelhebbers, ten volle gewapend, de Groote Kerk binnendrong, en de meeste vrouwen aldaar op last des veldheers verzameld, den dood voor oogen meenende te zien, een vreeselijk angstgeschrei aanhieven, toen stilde hen PHILIPS VAN DER MAATE, met het opbeurend berigt, dat de genade verworven was, en wij slechts zorgen moesten, de beloofde penningen, tot afkoop van den roof der soldaten, op te brengen en goedsmoeds naar huis konden gaan."

»Het zelfde," zeide NICOLAAS, »heeft hij in mijne tegenwoordigheid, aan de burgers, in het klooster *ter Zijl* vergaderd, toegezegd; en dat zulks den veldheer ernst is, blijkt daaruit, dat hij ons ongemoeid huiswaarts heeft gezonden."

»Ik voor mij achtte het nogtans veiliger, aan die oproeping geen gehoor te geven, en mij elders schuil te houden," hernam de Vaandrig, »want mijne vrees voor eenen algemeenen moord, gelijk te *Naarden* plaats vondt, moge niet zijn bewaarheid geworden, de in hechtenisneming van den burgemeester KIES, is mij bewijs genoeg, hoe ver men op die genade van TOLEDO rekenen mag, en wat ook ons en anderen boven het hoofd zweeft."

»Een gunstig teeken is zulks zeker niet, broeder, maar de burgemeester KIES, is een man van een forsch gemoed; welligt dus zal hij zich uitdrukkingen jegens TOLEDO, of eenig ander Spaansch bevelhebber hebben veroorloofd, die aanleiding gaven tot zijne gevangenneming. Bovendien staat hij bekend als een der grootste voorstanders van ORANJE."

»Dit zij zoo het wil," sprak de Vaandrig met drift, »ik vertrouw die zoogenoemde genade van FERDINAND DE TOLEDO niet, en wenschte wel, dat gij, onze moeder, ik en allen die ons lief en waard zijn, twintig uren van hier waren verwijderd."

»Vlugt, berg u!" riep op dezen oogenblik een der huisbedienden, die bleek als een lijk het vertrek in kwam stuiven. »Soldaten.... de Spanjaards, zij volgen mij op den voet."

De weduwe HASSELAAR bestierf als een doode, PIETER en NICOLAAS sprongen van hunne stoelen op, doch eer men op een middel ter ontkoming kon bedacht zijn, drongen de Spanjaarden reeds met woest getier de eetzaal binnen.

»In naam des Konings!" sprak de hopman, terwijl hij NICOLAAS in de borst greep, »gij zijt mijn gevangene."

NICOLAAS ten uiterste ontzet barstte in tranen uit. De weduwe ijlde toe, en hoewel te vergeefs, poogde zij den hopman met de hand van haren zoon af te weeren, terwijl zij met smeekenden blik uitriep: »Ach laat hem, wat heeft deze mijn zoon, jegens den Koning misdaan?"

Het ware PIETER HASSELAAR misschien mogelijk geweest, gedurende deze beweging, daar men op hem als jonger in jaren, geen acht scheen te slaan, door eene zijdeur te ontsnappen, maar wel wetende, dat het op hem en niet op zijnen broeder, die nimmer in eenen onderscheidenden rang bij de schutterij gediend had, gemunt was, dacht hij te grootmoedig om van deze vergissing in zijn voordeel en tot eigen lijfsbehoud gebruik te maken, en kloekmoedig op den hopman toespringende, riep hij met sterke en verstaanbare stem uit: »Indien gij den Vaandrig zoekt, laat dezen los, ik ben het!"

DE VAANDRIG

OF:

Vaderlandsliefde en Heldenmoed.

Een Oorspronkelijk Verhaal

uit den Tachtigjarigen Oorlog,

VOOR DE

JEUGD.

J695

MET PLATEN.

Te HAARLEM, bij
J. M. van LOGHEM, Jr.

De weduwe HASSELAAR bestierf als een doode, PIETER en NICOLAAS sprongen van hunne stoelen op, doch eer men op een middel ter ontkoming kon bedacht zijn, drongen de Spanjaarden reeds met woest getier de eetzaal binnen.

»In naam des Konings!" sprak de hopman, terwijl hij NICOLAAS in de borst greep, »gij zijt mijn gevangene."

NICOLAAS ten uiterste ontzet barstte in tranen uit. De weduwe ijlde toe, en hoewel te vergeefs, poogde zij den hopman met de hand van haren zoon af te weeren, terwijl zij met smeekenden blik uitriep: »Ach laat hem, wat heeft deze mijn zoon, jegens den Koning misdaan?"

Het ware PIETER HASSELAAR misschien mogelijk geweest, gedurende deze beweging, daar men op hem als jonger in jaren, geen acht scheen te slaan, door eene zijdeur te ontsnappen, maar wel wetende, dat het op hem en niet op zijnen broeder, die nimmer in eenen ondergeschikten rang bij de schutterij gediend had, genoemd was, doch hij te grootmoedig om van deze vergissing in zijn voordeel en tot eigen lijfsbehoud gebruik te maken, en kloekmoedig op den hopman toespringende, riep hij met sterke en verstaanbare stem uit: »Indien gij den Vaandrig zoekt, laat dezen los, ik ben het!"

DE VAANDRIG,

OF:

Vaderlandsliefde en Heldenmoed.

Een Oorspronkelijk Verhaal

uit den Tachtigjarigen Oorlog,

VOOR DE

JEUGD.

J695

MET PLATEN.

TE HAARLEM, BIJ
J. B. van LOGHEM, Jr.

H. W. Pleater v. d. Hull del. Desterberg lith.

Indien gij den Vaandrig zoekt, laat dezen los, ik ben het!!

Dit kloek bestaan en den fonkelenden blik des edelen jongelings, overtuigde den Spaanschen hopman, die inderdaad slechts in last had den Vaandrig te vatten, dat hij niet misleid werd, hij liet alzoo NICOLAAS los en beval zijnen lieden zich van den anderen te verzekeren.

Zonder tegenstand te bieden, stelde de heldhaftige jongeling zich in handen der soldaten, en terwijl deze hem wegleidden, wierp hij eenen laatsten blik op zijne troostelooze moeder en op zijnen ter dood ontstelde broeder. »Vaartwel mijne moeder en mijn broeder," sprak hij op vasten en plegtigen toon, »weest getroost, indien God wil, zien wij elkanderen hier weder, en anders," vervolgde hij, den vinger opwaarts stekende, »daar boven in den Hemel!"

X.

Een Kabeljaauw gevangen.

In de gevangenis gebragt, trof onze Vaandrig aldaar den burgemeester KIES en verscheiden andere bekenden, zoo regeringsleden, als hoplieden der schutterij en andere voorname legerhoofden aan. Gelijkheid van ongeluk deed aldaar alle onderscheid van rang en stand vergeten of ter zijde stellen, zoodat de gevangenen als broeders met elkanderen omgingen en als het ware eenen algemeenen pot maakten, van hetgeen aan dezen of genen van hen, door zijne betrekkingen, met oogluiking van den cipier, die echter wel zorg droeg, zich daarvoor goed te laten betalen, werd toegevoerd. Niet geheel ondragelijk zou alzoo hun lot zijn geweest, in-

dien zij niet steeds in eene gedurige vrees des doods verkeerd hadden, want naauwelijks ging een dag voorbij, dat niet deze of gene werd weggehaald, dien men nimmer wederzag, en zoo als genoeg bekend was, en men ook voor de overblijvenden niet verborgen hield, onder de hand van den scherpregter zijn leven had moeten laten. Sommigen der heldhaftigsten, waaronder ook KIES en HASSELAAR, wisten zich echter in zoo verre boven deze vrees te verheffen, dat zij, zich eenmaal tot den dood, welke hun dagelijks voor oogen stond, voorbereid hebbende, dit hun waarschijnlijk wachtend lot, met gelatenheid en onderwerping aan Gods beschikking, leerden afwachten. Bij al hunnen druk, waren deze beiden dus doorgaans vrij wel gemoed en beijverden zij zich, ook anderen een hart in te spreken, waartoe de gerustheid, welke zij zelve aan den dag legden, echter misschien nog meer en beter hielp dan hunne toespraak. Zoo verliep de eene dag na den anderen, zonder dat er zich eenige wisseling, laat staan verbetering, in hun lot voorzien liet. Maar waarin zou ook die verbetering bestaan? want hoop dat zij nog eenmaal weder op vrije voeten zouden worden gesteld, durfden noch konden zij met vrucht niet koesteren: eene voortdurende gevangenis

of het schavot, ziedaar wat hun voor oogen stond. Doch hetgeen den menschen onmogelijk schijnt, is zulks bij den almagtigen God niet; de waarheid hiervan, mogt hun weldra op eene treffende wijze blijken.

»Gij moogt deze boter eens wèl proeven!" zeide een boer, die reeds meermalen, onder toelating van den cipier, zijne waar aan de gevangenen was komen uitventen, »dan kunt gij er meer af bestellen, indien gij er smaak in vindt."

»Daar schuilt iets achter," fluisterde HASSELAAR, die de kop met boter had aangenomen, den burgemeester KIES in, terwijl hij hem die overreikte.

KIES ving dadelijk met het onderzoek aan, ontdekte in de boter een hol pijpje van riet, waarin een te zamengerold papier stak, las hetzelve, en riep te gelijk op blijmoedigen toon uit: »Daar is een kabeljaauw gevangen, wiens rob wel honderd duizend gulden waarde heeft!"

Oogenblikkelijk werd hij door de gevangenen omringd, en naauwelijks hadden zij verstaan, dat deze kabeljaauw geen ander was, dan de Admiraal BOSSU, die in een scheepsstrijd op de *Zuiderzee*, door de Noord-Hollanders overwonnen, met vele andere voorname mannen,

als gevangenen binnen *Hoorn* was gebragt, of de gevangenis daverde van de lofzangen en psalmen, welke zij, hierin het voorspel hunner mogelijke verlossing ziende, luidkeels en als in koor aanhieven.

»Wat mag die geuzen aangaan," spraken de Spaansche wachten, voor de gevangenis elkanderen verbaasd aanziende, »dat zij dus hunne kettersche liederen zingen." Want nog was hun de nederlaag van BOSSU niet bekend, zoo zeer hadden de vrienden der gevangenen, zich gehaast hun deze heugelijke mare te doen toekomen.

Niet ijdel scheen ook deze blijdschap en de opgevatte hoop der gevangenen, wegens deze gebeurtenis te zijn, vermits de vrienden van den Graaf VAN BOSSU, zich met ijver bemoeiden bij den Landvoogd, eene uitwisseling van wederzijdsche gevangenen te verkrijgen. Zij werkten ook inderdaad zoo veel uit, dat de burgemeester KIES, dien men op zijn geloof en woord ontsloeg, naar *Amsterdam* zou gaan om daarover met VERDUGO te spreken, welke laatste bij ALVA, wiens onverzettelijkheid men vreesde, grooten invloed had.

KIES vertrok echter niet alleen; zijne getrouwe gade, BRECHT ENGBERTS PROOSTEN, had

niet zoodra zijn ontslag vernomen, of zij besloot hem naar *Amsterdam* te vergezellen.

Met een open schuitje voeren zij van *Haarlem* af; en ter zelfder tijd vielen van den wal eenige schoten, door eenige Hoogduitsche krijgslieden in Spaansche dienst, gelost.

»Wat mag dat beteekenen?" vroeg KIES, een barsch gelaat naar den oever wendende.

»Welligt een grap of eenig vreugdebetoon mijn lief," antwoordde zijne gade, het woord nemende.

»Dat is toch zonderling!" mompelde de gewezen burgemeester, zonder zich echter verder veel over de beteekenis van dit vuren te bekreunen, en inmiddels ging het schuitje voort en waren de schieters weldra bijna buiten het gezigt.

»Maar wat is dat," riep hij, eenige oogenblikken daarna, »ik zie bloed op uw gewaad; zijt gij gekwetst?"

»Wees bedaard KIES," sprak zijne gade, op pijnlijken doch geruststellenden toon, »het is slechts aan den arm, en heeft geloof ik, niet veel te beduiden."

Intusschen, gelijk nu weldra bleek, was de kogel haar tot in het schinkelbeen van den arm doorgedrongen. Het forsch gemoed van haren man kennende, had deze edele en heldhaftige

gade, hare pijn en smart weten te bedwingen, uit vrees dat hij zich aan den schieter vergrijpen en alzoo in eenen gewissen dood zou loopen. En het bleek weldra dat zij wel had gedaan, zoo hevig barstte ook nu nog zijne woede los.

»Aan wal, — zet mij aan wal!" schreeuwde hij de roeijers toe, »opdat ik terugkeere, en dien onverlaat, bij gebrek aan andere wapenen, met mijne handen verwurgen mag. Aan land zeg ik u!"

»Bedaar KIES!" smeekte zijne vrouw, »om uwentwil, omdat ik wist dat gij anders voorzeker in uw verderf zoudt loopen, heb ik mijne smart verborgen gehouden; hoor thans mijn smeeken, uw toorn pijnigt mij meer dan mijne wond."

»Uit liefde tot u dan, zij het zoo!" sprak hij, de tanden op elkander knarsende, »maar mijn leven had ik willen geven, om dien booswicht te straffen."

»Welligt heeft hij het opzet niet gehad dat gij vermoedt!" hernam zijne gade.

»Dat heeft hij wel; maar gij hebt mijn woord!" sprak KIES, zijne weder opkomende drift trachtende te bedwingen, waarna hij aan zijne getrouwe gade de teederste zorg toewijdde. En thans zou men niet gezegd hebben, dat hij dezelfde man was, uit wiens forsche blik zoo

straks een, den dood dreigend, vuur straalde, want met zacht en innig mededoogen was nu die blik op zijne lijdende echtgenoote gevestigd.

Inmiddels kwamen zij te *Amsterdam*, en begaf KIES, na zijne gade bij een goede bekende gebragt, en haar aan de zorg van eenen bekwamen heelmeester aanbevolen te hebben, zich naar VERDUGO.

Wel genoeg werd hij hier ontvangen: VERDUGO zelve wenschte eene uitwisseling der gevangenen; maar niet zoo was het met ALVA, hij weigerde met KIES te onderhandelen of zelfs hem te zien. »De Haarlemmers hebben den dood verdiend," was zijn laatst en onverbiddelijk antwoord; »zij zullen sterven."

XI.

De Mensch wikt, maar God beschikt.

Vol hoop op eenen goeden uitslag van de zending van KIES, waren alsnog de achtergeblevene gevangenen, tot dat op eenen nacht hunne kerkers ontsloten, en zij allen te zamen, geketend naar *Amsterdam* werden overgevoerd. Hier aangekomen vernamen zij, op nieuw in de gevangenis geworpen, weldra, hun nu niet meer twijfelachtig lot; hun vonnis was door ALVA opgemaakt en onderschreven, zij waren ter galg verwezen! Geene redding scheen nu meer mogelijk, doch God had het in Zijne wijsheid anders voorzien.

»Het is gedaan met BOSSU en met onze dappere, thans te *Hoorn* en elders gevangen zijnde

vrienden," sprak in den vroegen morgen een der Spaansche bevelhebbers tot VERDUGO, op den oogenblik, dat deze pas even zijne sponde had verlaten, en nog bezig was zich te kleeden.

»Wat!" riep VERDUGO, verbleekende, terwijl hij te gelijk de zwarte wenkbraauwen dreigende te zamen trok, »hebben de Geuzen zich verstout, eene moorddadige hand aan den edelen Graaf en zijne medegenooten te slaan, niettegenstaande aan hen, bij de overgave van het schip, waartoe de Graaf eerst in den uitersten nood besloot, lijfsbehoud en eervolle gevangenis was toegezegd?"

»Daarvan is mij tot heden niets bekend," hernam de ander, »maar wat zij uit wederwraak doen zullen, indien het ruchtbaar wordt dat de Hertog, in plaats van in de voorgestelde uitwisseling der wederzijdsche gevangenen te bewilligen, de nog gevangen Haarlemmers heeft laten ophangen, is ligtelijk te vermoeden."

»Ik weet," zeide VERDUGO, »en was er bij tegenwoordig, dat ALVA hun in zijnen toorn den dood heeft gezworen, doch ik durf hem tevens wel zoo veel schranderheid toevertrouwen, dat hij tot beter inzien komen, en den verdienstelijken BOSSU, en zoo vele anderen van 's Konings beste en getrouwste dienaars, niet uit

eene onverantwoordelijke halstarrigheid, aan eenen alsdan zekeren dood zal prijs geven."

»Maar ik weet en heb met mijne eigene oogen gezien, dat men reeds op last van den Hertog de galgen oprigt, waaraan dezen dag de Haarlemmers, welke men in den nacht aan elkanderen gekoppeld, naar herwaarts heeft overgebragt, zullen worden opgehangen!"

»Dit gaat te ver!" riep VERDUGO, in hevige drift en met den gloed van verontwaardiging op het gelaat; »eerder neem ik mijn ontslag uit den dienst, en zeg den Hertog alle gehoorzaamheid op, dan te gedoogen, dat hij zoo vele van 's Konings beste en getrouwste dienaren, door eene nuttelooze en hier geheel onstaatkundige wreedheid, zal opofferen. Want doet hij de Haarlemmers sterven, zoo zullen de Geuzen, hierdoor tot het uiterste getergd, niet achterlijk blijven, uit wederwraak, aan hunne gevangenen een gelijk lot te doen ondergaan. Maar wij zullen hen trachten te redden."

Zonder verzuim deed nu VERDUGO zijne mede bevelhebbers, waaronder vele vrienden van BOSSU en bloedverwanten der gevangene Spanjaarden waren, bij zich komen, en stelde het gevaar van den Graaf en zijn gezelschap, indien ALVA bij zijn besluit bleef, op zulk eene wijze voor, dat allen eenstemmig besloten, dat de

Hertog dus handelende, geenszins tot 's Konings voordeel werkzaam zou zijn, en alzoo behoorde daarvan te worden terug gebragt.

Met dit oogmerk begaven zij zich gezamenlijk naar ALVA, en stelde VERDUGO hem uit aller naam, het onvoorzigtige, eene hier tot verderf van hunne eigene landgenooten en vrienden uitloopende wreedheid, in krachtige, doch eerbiedige bewoordingen voor.

»Uw verzoek komt te laat," sprak de Landvoogd, bleek van toorn en met een valsche glimlach op het gelaat; terwijl hij van uit het geopende raam, op de reeds staande galgen wees. »De Geuzen mogen mijne bloedige wederwraak duchten, en zullen die ter eeniger tijd ondervinden, indien zij het wagen den Graaf VAN BOSSU en zijn gezelschap één haar te krenken; maar zie daar het lot dat den Haarlemmers toeft, hun vonnis is reeds door mij onderteekend, en nog nimmer," vervolgde hij, met eenen zelfs voor de Spanjaarden ondragelijken trots, »heeft de Hertog VAN ALVA, een door hem geschreven vonnis herroepen."

Wat men hier ook tegen inbragt, de Hertog bleef bij zijn besluit, en keerde eindelijk de verzoekers den rug toe, met de verklaring, dat hij hen omtrent deze zaak, niets meer te zeggen had, noch daarvan wilde hooren spreken.

Dit was te veel voor een' krijgsheld als VERDUGO, zulk een' smaad meende hij zelfs van den Landvoogd niet te moeten verdragen. »Wilt gij ons aller bloed, Hertog?" sprak hij, stoutmoedig voortredende, »beschik over onze halzen, en wij zullen die zoo kalm onder het zwaard des beuls buigen, als wij den vijand steeds een dapper gelaat hebben getoond, gij moogt dan weten hoe gij zulks voor den Koning zult verantwoorden. In koelen bloede geeft gij thans BOSSU en zijne medegevangenen, ofschoon zij tot het uiterste als dappere mannen gestreden hebben, aan de, ik zeg het, billijke wederwraak, der zonder doel en voordeel getergde Geuzen over. Evenzoo zoudt gij handelen, indien ons of anderen een gelijk ongeluk trof. Wat zal en moet hiervan het gevolg worden; ziende dat men de braafste soldaten, die niet dan na den dappersten tegenweer, in handen des vijands vielen, uit enkele halstarrigheid, laat verloren gaan, zullen voortaan velen door eene tijdige vlugt, voor zich zelven zorg dragen, en het vlugten voor den vijand, hen zoo ligt zijn, als gij Landvoogd, prijs stelt op hun leven. Wat ons betreft, zonder voor eenen eervollen dood in den strijd voor kling of kogel te vreezen, zoo achten wij ons echter niet bestemd, om door strop of bast te sterven, noch

gevoelen wij langer lust, ons bloed onder uw oppergezag, in 's Konings dienst te storten, indien gij niet kunt besluiten of langer draalt, met zulk een nieuw en ongehoord krijgsgebruik af te schaffen."

Dit gezegd hebbende, ontdeed VERDUGO zich van zijne onderscheidingsteekenen als veldheer, en lag dezelve benevens zijn zwaard, aan de voeten des Landvoogds. De anderen waren gereed dit zijn voorbeeld te volgen, doch ALVA had den moed niet, het tot dit uiterste te laten komen. »Herneem uwe wapenen!" sprak hij met verbeten woede en spijt tot VERDUGO; »wij zullen zien, in hoever wij, zonder 's Konings dienst te schaden, aan uwen ons thans kennelijken wensch gehoor kunnen geven."

Reeds hadden de Haarlemmers zich ter dood bereid en elk oogenblik verwachtten zij, uit hunnen kerker naar de strafplaats geleid te zullen worden. Slechts weinigen vertoonden eenige kleinmoedigheid, de meesten en onder deze ook de Vaandrig, besloten, gelijk zij geleefd hadden, als mannen te sterven. Slechts de smart, welke hij wist dat zijne moeder en zijn broeder, wegens zijnen dood zouden ondervinden, trof hem. en gaarne zou de edele jongeling hun een laatst vaarwel hebben toegeroepen. Maar deze, zijn zeer natuurlijke wensch

niet kunnende vervuld worden, onderwierp hij zich nu gelaten, aan den steeds wijzen maar voor het kortzigtig oog des stervelings, niet altoos begrijpelijken wil van God, die somtijds toelaat, dat op deze aarde het onregt over het regt, de boosheid over de deugd, voor eene wijl zegepraalt.

Intusschen verliep het eene uur na het andere en ook de dag ging voorbij, zonder dat men kwam om hen uit de gevangenis te halen, integendeel werd hun met den avond eenig voedsel toegediend, zoodat het duidelijk werd, dat de uitvoering van het bloedvonnis des Hertogs, door de eene of andere hun onbekende oorzaak, verschoven of geschorst was geworden.

Dit laatste had inderdaad plaats gehad, want ofschoon ALVA inwendig van spijt verteerde, waagde hij sedert den nadrukkelijken stap door zijne bevelhebbers gedaan, niet, om de Haarlemmers te doen ter dood brengen; hoewel hij zich voorbehield, zulks tot gelegener tijdstip uit te stellen.

Dit tijdstip kwam echter niet, en daar de Hertog kort daarna van *Amsterdam*, waar hij thans zoo zeer gehaat werd, als hij vroeger gezien was, vertrok, een aantal onbetaalde schulden achterlatende, kregen VERDUGO en andere vrienden van BOSSU, de handen ruimer, en ofschoon de

Graaf nog eenen geruimen tijd gevangen bleef, kwam er echter eene uitwisseling van de overige met hem gevangene Spanjaarden, tegen de Haarlemmers tot stand.

Kies werd tegen WELDAM uitgewisseld, en voegde deze, hem ontmoetende, toe: »Hoe mag mijn geluk zoo klein, en het uwe zoo groot zijn, dat men u, een brouwer van *Haarlem*, tegen een jonker heeft doen opwegen?"

»Belg u hieromtrent slechts niet," hernam de andere, op denzelfden bijna schertsenden toon, »al ware het ook dat men u tegen mijn brouwersknecht had laten uitgaan."

Jegens wien de Vaandrig werd uitgewisseld meldt ons de geschiedenis niet, doch dit is zeker, dat ook hij zijne vrijheid terug bekwam, en later, nadat die stad aan 's Prinsen zijde was overgegaan, schepen en raad van *Amsterdam* werd.

Zoo weet de Voorzienigheid, hoewel de braven dikwijls, gelijk zulks met vele edele vaderlanders en geloofshelden, onder het bestuur van den wreeden ALVA plaats vond, eerst in den Hemel hun loon vinden, ook menigmaal de deugdzamen reeds op deze aarde, met voorspoed, eer en aanzien te bedeelen en te zegenen!

INHOUD.

		Bladz.
1.	HET ZWAARD VAN JONATHAN	1.
2.	STOUTMOEDIG ONTWERP VAN PIETER DIRKSZ. HASSELAAR.	8.
3.	DE MISLUKTE AANSLAG	14.
4.	HET BEZOEK TE LEYDEN.	21.
5.	DE EED	30.
6.	DE BRIEVENBODE.	36.
7.	DE STORMHUT IN DE LUCHT	45.
8.	EEN ROMEINSCH BESLUIT EN EEN DROEVIG EINDE	51.
9.	DE VAANDRIG.	59.
10.	EEN KABELJAAUW GEVANGEN	64.
11.	DE MENSCH WIKT, MAAR GOD BESCHIKT	71.